

ТРИБИНА БИБЛИОТЕКЕ САНУ

ГОДИНА III

БРОЈ 3

SERBIAN ACADEMY OF SCIENCES AND ARTS

THE SASA LIBRARY FORUM

YEAR III
VOLUME 3

Accepted on December 9th 2014, at the 9th meeting of the SASA Department of Languages and Literature, following the reviews of academician *Nada Milošević Đorđević* and academician *Predrag Piper*

Editor-in-chief

Corresponding member
MIRO VUKSANOVIĆ

BELGRADE
2015

ТРИБИНА БИБЛИОТЕКЕ САНУ

ГОДИНА III
БРОЈ 3

Примљено на IX скупу Одељења језика и књижевности
од 9. децембра 2014. године, на основу рецензија академика
Наде Милошевић Ђорђевић и академика *Предрага Пийера*

Уредник
дописни члан
МИРО ВУКСАНОВИЋ

БЕОГРАД
2015

Издаје
Српска академија наука и уметности

Технички уредник
Мира Зебић

Тираж 450 примерака

Припрема
НМ либрис, Београд

Штампа
Службени гласник, Београд

© Српска академија наука и уметности, 2015

Трибина Библиотеке САНУ основана је да приказује јавности нове књиге чланова САНУ, нова издања САНУ и њених института, из свих области наука и уметности. Први уредник Трибине био је академик Никша Стипчевић, управник Библиотеке САНУ од 1991. до 2011. године. Од октобра 2011. године уредник Трибине је дописни члан Миро Вуксановић, управник Библиотеке САНУ.

Годишњак *Трибина Библиотеке САНУ* покренут је 2013. године. У првом броју донет је целовит преглед приказаних књига у Салону САНУ од 1991. до јуна 2011. године, а потом, у хронолошком низу, текстови казани на Трибини од новембра 2011. до краја 2012. године. У другом броју штампани су текстови са Трибине из 2013. године.

Прилози се објављују без измена, а нема текстова оних говорника који свој рад нису доставили.

ТРИБИНА БИБЛИОТЕКЕ САНУ
28. I 2014 – 23. XII 2014.

Уредник
дописни члан Миро Вуксановић

Стручни сарадници
Биљана Јоцић и Стасја Церовић

САДРЖАЈ

<i>Планејџа Дунав / Љубомир Симовић</i>	9
„Тиианик“ у акваријуму : 6. мај 2007 – 6. мај 2013. / Љубомир Симовић	9
<i>Срби у Угарској 1790–1918. / Василије Ђ. Кресиић</i>	19
<i>Нормативна граматика српског језика / Предраг Пићер, Иван Клајн</i>	31
<i>Дарови наших рођака. Књ. 5 / Владејџа Јероиић</i>	49
<i>Српска енциклопедија. Том 2, В – Вишећечка</i>	57
<i>Fractional calculus with applications in mechanics : vibrations and diffusion processes / Teodor M. Atanacković, Stevan Pilipović, Bogoljub Stanković, Dušan Zorica</i>	69
<i>Fractional calculus with applications in mechanics : wave propagation, impact and variational principles / Teodor M. Atanacković, Stevan Pilipović, Bogoljub Stanković, Dušan Zorica</i>	69
<i>Перспективне развоја села : зборник радова са научног скуђа одржаног 17–18. априла 2013. године / уредник Драган Шкорић</i>	77
<i>Друшћивено-полићичка и научна мисао и делатносии Симе Марковића : зборник радова са научног скуђа одржаног 28. марта 2012. године / уредник Александар Косиић</i>	91

<i>Дан Библиотеке САНУ</i>	105
<i>Трибина Библиотеке САНУ. Год. 1, бр. 1 /</i> <i>уредник Миро Вуксановић</i>	105
<i>Трибина Библиотеке САНУ. Год. 2, бр. 2 /</i> <i>уредник Миро Вуксановић</i>	105
<i>Синџага / Маџија Власџар; са српскословенског језика</i> <i>превела Таџијана Субоџин-Голубовић ; уредник Косџа Чавошки</i>	119
<i>Огледи о џолиџичкој моћи у Визанџији : чиниоци и ослонци /</i> <i>Љубомир Максимовић</i>	133
<i>Сабрана дела. [Књ. 1–12] / Маџија Бећковић</i>	141
<i>Сусреџ и сукоб са науком / Зоран Л. Ковачевић</i>	143
<i>Исџоријска лингвистџика : когнитивно-џиџолошке стџудије /</i> <i>Јасмина Грковић-Мејџор</i>	155
<i>Косовско-меџохијски зборник. 5 / уредник Михаило Војводић</i>	167
<i>Иконописци српских сеоба = The icon painters of the Serbian</i> <i>migration / Динко Давидов</i>	185
<i>Просџаџа / Томислав П. Пејчић, Јован Б. Хаџи-Ђокић,</i> <i>Драгослав Т. Баџић</i>	193
<i>Aquatica : књижевност, кулџура / уредници</i> <i>Мирјана Деџелић, Лидија Делић</i>	207
<i>Српска демографска библиографџа : 1945–2012. /</i> <i>уредник Часлав Оџић</i>	221
<i>Регистџар имена, уредника и говорника</i>	233

Перспективе развоја села : зборник радова са научног скупа одржаног 17–18. априла 2013. године / уредник Драган Шкорић. – Београд : Српска академија наука и уметности, 2014

Говорили: проф. др Милутин Пенчић
проф. др Јован Црнобарац
академик Драган Шкорић, уредник

У Београду, уторак 15. април 2014. у 13 часова

ЖЕНСКА РУКА СЕЛО ЧУВА

Молим вас да пред опис зборника о развитуку и судбини будућег сеоског живљења прочитам како је савремени српски писац приказао један дан жене која је с породицом живела у селу, а лети излазила на планину, у катун. Одломак је густ, у набрајању, слике у њему драматичне, а последице очигледне.

Овакав је, дакле, летњи дан удате сеоске жене у књизи нашег писца:

Планинка усџаје с љрвим љейловима, леџи, у љланини. Буди сџарију децу. Помаже им да изведу сџоку на љоџасак. Салива млеко из карлица. Скоруџ сџа у каце. Покрива га белим љовезачама. Сири. Сџавља на вериге коџао да се кува ручак косџима, мужу, свекру, сџасалом сину, кога има. Сачекује децу. Музе овце, краве, козе. Нагоне јој на сџругу. Уноси каблове с вареником. Сасџа је у загрљаши. Дџже га на ваџру. Чека да љрокључа. Скине млеко. Насџави коџлић с ручком. Принесе загрљаши љолицама. Узима разљевач. Пази да није боса. Ако јесџе, биће љанак кајмак, слабо ће се замейџаџи. Наџуни карлице. Оџере судове. Децу сџреми за сџоком. Подојче носи на леђима, у колевци. Мало које хода дрџи јој се за крај сукње. Око враџа, на љрсима, носи љорбу, са мрсом (сиром, кајмаком, љрџшевином). У рукама носи суџу,

месо и млеко. Силази с њанине у село, у ливаде. Даје косачима ручак. Пере судове. Подаја деџе. Колевку њокрива сџручицом. Бебу у колеџци и мало деџе осџавља у хладу, њод дрџеџом, крај зида. Пласџи сено. Трџа навџлке и џласџове. Гледа у сунце. Мери сенком време. Узима деџу. Све носџ као шџџо је донела. Излази у каџџун. Сачекује деџу са сџџоком. Музе, вари, разлева, сири, кисели млеко. Сџгурава вечеру. Дочекује мужа. Поџџом засџџи као камен. Усџџаје с џрџвим џеџџловима. Буди сџџарију деџу. Понавља све. Трџџи... Кад је одусџџала, све се срушило. Планина је џусџџа. Куће сеоске су џразне. Муке се џреџџвориле у самоџу, у ненадње.

Тако писац, а позната изрека о кући и жени могла би, у садашњим приликама, да каже: не стоји село на родној земљи, јер стоји на радној жени. Наша сеоска насеља, равничарска и брдска, пуна су кућа које падају и стараца који самују. С њима су, ако их има, млади људи који не могу да се ожене. Девџџака нема. Понекад дознајемо да су у српским кућама невесте доведене из даљине, из других, сиротних, породица – албанских, украјинских, румунских... Међутим, у Србији сваке године нестану десетине насеља, у сеоским школама нема деце нити у црквама верника, окућнице су затрђене, шуме непроређене. Жене нису могле да издрже сурову расподелу послова на селу. У градове не пристижу млади и радознали. И тако редом.

Да ли се нешто може променити и како? О томе ћемо слушати стручну реч проф. др Милутина Пенчића, проф. др Јована Црнобарца и академика Драгана Шкорића, уредника зборника радова с прошлогџдишњег научног скупа у САНУ.

(Реч уредника Трибине)

М. В.

Милутин Пенчић
Драган Црнобарац

Захваљујући руководству САНУ и реномираним научним радницима пред нама је документ о трећем уласку сељаштва Србије у овај храм науке. Сељаштва, што би песник рекао, које је државу хранило, бранило и кулуком и порезом градило. Сељаштва над којим се наставља дугогодишњи *in vivo* експеримент који, ако се истим средствима, на исти начин и истим интензитетом настави, четврти пут ће ући на врата Академије али на свој парастос. Документ у коме је смештено чињеница и истине довољних за вишетомну поему о пропадању српског села и сељаштва. Двадесет и шест изврских ауторитета, у 11 реферата, хладне главе мудраца и спретне руке хирурга педантно сецирају ткиво сељаштва са идејом проналажења и раздџвајања здравог од болесног. На жалост наилазили су много чешће на болесно него на

здроаво ткиво. Не либећи се давали су и решења што ову публикацију и чини својеврсним практикумом за оздрављење организма, у нади да ће својеврсни углед Академије допринети преко потребном решавању нагомиланих проблема у овој области.

С обзиром на извор идеје о одржавању симпозијума и на амбијент у коме се одржавао, нормално ми је да је први реферат посвећен утицају науке и струке на развој пољопривреде и села. Академик Шкорић је својственом педантношћу приказао остварене резултате биотехничких наука, који су у једном периоду били светске вредности. Нажалост, последњих десет година видно заостају. У доминантне проблеме убраја неадекватан однос заједнице према науци и струци и игнорантни однос према интелектуалном капиталу којим располаже. Наводи и доста разлога за смањење тражње за научним резултатима, неадекватну организациону структуру, видно заостајање у припреми младог истраживачког кадра и опреме, неповољан утицај државе на управљачку структуру у институтима и недовољна средства за развој и истраживања.

У правцима развоја биотехничких наука, као и у осталим научним дисциплинама, разматра све елементе иновационог ланца (оспособљени кадрови, фундаментална истраживања, примењена истраживања, развојна истраживања, развој технологија). Познато је да иновациона друштва строго воде рачуна о складном развоју свих елемената ланца, јер се само на тај начин постиже пуни допринос науке једном друштву.

У даљим правцима биотехничких наука предлаже, поред осавремењавања програма, и издвајање и приватизацију делова самосталних института који се баве оплемењивањем, семенарством и садним материјалом. У организационој шеми предлаже реорганизацију и рационализацију мреже института и факултета, оснивање националних института за ратарство и повртарство, земљиште, заштиту биља, сточарство, ветерину, коришћење вода, екосистем, прехранбене технологије, шумарство, за биљне и животињске генетичке ресурсе и комплексни институт за проучавање села.

У реферату „Проблеми, модели и актери одрживог развоја села у Србији“ аутор М. Митровић детаљно разматра теоријска начела и глобални друштвени контекст одрживог развоја села у Србији, аргументовано образлаже неопходност нове аграрне и социјалне реформе у Србији и даје предлог њеног садржаја. У оба дела аутор залази у дубину економског и укупног друштвеног стања у земљи не штедећи ниједну политику, ниједног актера конструктивне критике.

На основу детаљне анализе аутор закључује да је одрживи рурални развој Србије по много чему типичан случај зависног друштвеног развоја. Затим: „Рурални развој Србије додатно је оптерећен дуготрајном политичком и културном маргинализацијом, као и просторно-демографском девастацијом

села и пољопривреде, која је у многим локалним срединама прешла критичну тачку после које није више могуће зауставити спиралу пропадања, а поготово је тешко преокренути неповољне развојне тенденције“.

Нереално је планирати некакав локални и рурални развој у условима опште друштвене стагнације у којој се налази наше друштво. Предуслови су глобално консолидовање Србије као државе и темељна промена модела развоја и развојне политике у Србији с нагласком на модел *интегралног руралног развоја*.

Анализирајући основне препреке за развој аграра констатује да су оне системске, дубоке и трајне, због чега је данас Србији неопходна *нова аграрна реформа*, јер, како каже аутор, кад „догори до ноката“, никакво „шминкање“ никоме неће помоћи да још једном забашури оно што је, у другом контексту, „успешно“ прикривано. Она може да буде успешна само ако буде покренута и спровођена као *развојни државни пројекат од националног значаја*.

Из свега реченог произилазе и одговарајући закључци међу којима је један од ширег зачаја и веома актуелан: „Компаративно гледано, улагањима у пољопривреду најпре би се могао покренути нови производни циклус у српској привреди која се, иначе, гуши у сивој економији и шпекулантској трговини“, јер је за њу потребно најмање новчаних средстава. Предлаже да Народна скупштина формира *Национални савет за село и пољопривреду*.

Аутори реферата „Стање и перспективе развоја ратарске производње у Србији“, Д. Ковачевић, М. Малешевић и Снежана Ољача, разматрају проблематику са више аспеката: Основне карактеристике савремених праваца развоја пољопривреде у свету и у Србији, законску регулативу у Европској унији везану за пољопривреду и заштиту животне средине, проблеме у животној средини изазване интензивном пољопривредом, мере заштите животне средине од активности у пољопривреди, природне могућности појединих региона Србије за пољопривредну производњу и пољопривредна рејонизација, глобалне климатске промене и њихов утицај на ратарску производњу у Србији, стварање адаптивних сората и хибрида са специфичним особинама за различите правце у пољопривреди и одговарајуће семенарство, имплементацију нових производних праваца у пољопривредну праксу, перманентно образовање и закључна разматрања. У сваком поглављу дат је велики број података и информација. Међу чиниоцима који ће битно утицати на пољопривредну производњу и Србије у будућности, велики значај ће имати глобалне климатске промене, што намеће изналагање нових технологија у гајењу ратарских усева. Таква решења подразумевају флексибилнију агротехнику (спој конвенционалне са индустријском технологијом ратарења) и нов сортимент гајених биљака. Све видљивији недостатак енергије у пољопривреди такође намеће својеврсне промене у заступљености појединих гајених врста, а самим тим и технологија. Новим технологијама треба обезбедити чување

водних ресурса, јер је пољопривреда највећи потрошач воде баш у најразвијенијим земљама, чиме се ми не можемо похвалити и земљишта, као главног ресурса у ратарству, од девастације и загађења. Посебан проблем у Србији, када је земљиште у питању, представља смањење ораничних површина.

Индустријска пољопривреда захтева генетички хомогене генотипове и прилагођене начину гајења. Одатле је и потекла идеја употребе биотехнологије у креирању генетички модификованих (трансгених) организама што је са различитих аспеката изазвало много контраверзи. Вероватно је да је тренд ширења ГМО, у свету, незаустављив јер га покрећу два веома снажна мотива: профит и научничка радозналост. Свакако да је неодржив захтев за планетарном забраном као и захтев некритичког прихватања.

Рејонизација је веома значајан услов профитабилне производње. Стога јој је посвећена посебна пажња, као и насушној потреби освајања нових знања и начина њиховог трансфера и примена у пракси. Констатујући да преко 80% земљишта Србије спада у загађена земљишта, аутори указују на перспективу ширења органске производње, али наравно, није само то довољно за њено ширење. Аутори су се и овде дотакли депопулације села као негативног предуслова.

У реферату „Производња поврћа у функцији развоја села у Србији“, (Ж. Илин, Ђ. Гвозденовић, Ј. Боћански, Н. Новаковић, Б. Адамовић) проблематика се разматра у девет поглавља. У уводу аутори констатују да наше повртарство има сва обележја производње поврћа у региону, Европи и свету. Са агрономског становишта, у нашој земљи највећи значај има њивска производња поврћа, затим производња у заштићеном простору, производња семена и садног материјала и на крају производња поврћа у башти. Наводе да око 9% обрадивих површина у Србији отпада на усеве поврћа. Констатују да је производња семена поврћа веома рентабилна и указују на специфичност ове производње. Приказано је и стање у производњи поврћа у земљама ЕУ и у окружењу. Мере које би требало предузети у побољшању стања приказане су SWOT анализом. Мере морају да буду свеобухватне, на што дужи рок и утемељене на закону. За конкурентност домаће производње поврћа довољна је примена мера ЕУ: директна подршка произвођачима по хектару, мере подршке развоју села, институционална подршка (финансирање нових технологија, неопходне нове механизације и опреме).

Аутори реферата „Воћарство – шанса развоја села Србије“, З. Кесеровић, М. Николић, Д. Николић и Светлана Пауновић полазе од констатација да воћарство представља једну од најрентабилнијих грана пољопривреде, да се показало као добар модел развоја неразвијених подручја Србије и решавање све израженијих проблема села, социјалних, економских и демографских, јер обезбеђује 10–20 пута већу вредност производње и запошљава око 20 пута више радне снаге по хектару од, рецимо, гајења пшенице. Иначе, Ср-

бија спада у ред ретких земаља која има велики проценат обрадивих површина (5,09 милиона хектара) са повољним агроэколошким условима за гајење свих континенталних врста воћака и дугу традицију у воћарској производњи.

У наставку детаљно анализирају стање у производњи свих гајених воћарских врста, од избора сорти и подлога, технологије гајења и увођења модела интегралне производње до складиштења и чувања плодова. Уз сваку врсту следи и предлог за унапређење производње. Завршавајући овај део реферата, аутори дају табеларни преглед плана подизања засада у наредних десет година на укупно 37.200 хектара и са планираном производњом од 2.378.500 тона. Велики је број закључака (18), од доношења стратегије развоја воћарства до формирања експертског тима и предлога да се од увоза и извоза воћа издваја 1% за развој воћарске науке и увођење нових технологија.

У реферату „Виноградарство и винарство у Србији“, аутори Нада Кораћ, Д. Жунић и Д. Иванишевић дају исцрпан приказ историје развоја виноградарства, начина гајења и сортимента, анализу стања, са елементима: подизање нових засада, рејонизација, производња грожђа и вина, прерађивачки капацитети, потрошња грожђа и вина, извоз и увоз вина, расадничка производња, значај науке за унапређење виноградарства и винарства, удруживање произвођача и вински туризам. Виноградарство има веома дугу традицију на територији Србије. Према археолошким налазима и фосилним остацима семенки потврђују да је винова лоза била гајена на нашим просторима пре више од хиљаду година. Аутори констатују да се Србија данас, и поред великих напора и финансијских средстава државе уложених у виноградарски сектор, суочава са великим тешкоћама да ревитализује и врати некадашњи углед и површине. Према статистичким подацима од преко 100.000 хектара евидентираних осамдесетих година 20. века, данас имамо активних под виноградима реално око 30.000 хектара, а два пута више вина увозимо него што извозимо.

Незадовољавајућа је и брзина подизања нових винограда (око 500 хектара годишње) и поред државног подстицаја. Нови засади се подижу сертифицикованим клонски селекционисаним садним материјалом, углавном пореклом из увоза, а помоћ државе је посебно неопходна за обнову домаће расадничке производње. У сортименту доминирају стране квалитетне винске сорте, а учешће аутохтоних и домаћих новостворених винских сорти је врло мало, а посебно је запостављено гајење стоних сорти. Аутори констатују да су прерађивачки капацитети велики, али неискоришћени, а осим тога опрема и технологија у већини великих винарија је застарела. Мали број винарија има савремену опрему и производи квалитетна вина.

Постоји тренд повећања броја вина са заштићеним географским пореклом, док увођење евиденционих маркица за вина повећава поверење потрошача у квалитет домаћих вина. Највећи број закона и правилника којима се регу-

лише производња, квалитет и промет вина усклађен је са регулативом ЕУ. Аутори такође наводе да је при крају израда нове рејонизације, у току је израда винског регистра, а треба израдити и квалитетну стратегију развоја виноградарства и винарства.

У реферату „Значај сточарства у производњи хране и одрживом развоју села“, аутори Р. Лазаревић и В. Видовић истичу да се учешће пољопривреде Србије у укупном друштвеном производу креће између 12 и 13%, а сточарства у укупном аграру само 30%, док је то у свету између 60 и 70% што омогућава друштвени производ по хектару обрадиве површине од преко 1000 евра, а не само као сада у нас од 300 евра по хектару. У последњој деценији сточарство је смањено, зависно од врсте, за 20 до 50%, те смо по броју сточе на најнижем нивоу за последњих 80 до 100 година. Потрошња меса свих врста по становнику годишње је такође пала за 15 кг (са 55 на око 40 кг).

Примарна сточарска производња углавном је организована на малим поседима домаћинства, тако да нема развоја села ако је сточарство слабо, неорганизовано. Капацитети за производњу и прераду меса и млека и њихових прерађевина се користе са 35%, док капацитети за производњу сточне хране само са 15%. Наша земља располаже изванредним природним ресурсима. Основна делатност домаћинства у централној Србији била је производња млека и меса које се прерађивало по традиционалним технологијама. Поред тога, јунеће и јагњеће месо је извожено на позната светска тржишта у вредности од преко 100 милиона долара. У то време, миграција са села је било знатно мање, градила се инфраструктура и све остало што је потребно за одрживи развој села и становника који живе на селу.

Аутори истичу да би се задржало становништво на селу, неопходно је више улагати у развој сточарства, развијати робно фармерство, оживети задругарство, улагати у инфраструктуру села, оснивати мала предузећа, прерадне погоне за млеко и месо, а младе фармере од стране државе посебно стимулисати да остану на селу.

У реферату „Решења неких еколошких проблема на селу“, аутори С. Маширевић и Мирјана Војиновић Милорадов истичу да еколошки проблеми чине једно од кључних обележја данашње цивилизације и да је формирање еколошке културе, односно превентива, најбољи вид заштите животне средине, а не да се о томе размишља тек када се прекораче „дозвољене“ границе. Посебно је у селима доста тешкоћа у подизању еколошке свести. Наша пољопривреда је изложена негативним последицама примене механизације и хемизације, што се директно и највише реперкутује на село. Негативност хемизације се огледа директно у погоршању квалитета хране и непосредном угрожавању здравља људи, како на селу тако и у граду.

Аутори наводе да прогноза појаве штеточина, проузроковача болести и корова представља једно од дела решења за еколошке проблеме на селу и

у пољопривреди уопште. Такође је решење и рационална (интегрална) примена пестицида, која подразумева употребу мање токсичних препарата, поштовање норми максималног броја третирања и вођење антирезистентне стратегије. За производњу здравствено безбедне хране, код нас још увек постоје релативно повољни природни услови. Да би се ти услови искористили, потребно је да хемизацију воде стручна лица која ће и едуковати произвођаче на селу. Један од великих еколошких проблема на селу представљају дивље депоније, као и нестручно уништавање и спаљивање пестицидне и друге амбалаже или једноставно бацање амбалажног отпада, што доводи до загађења земљишта, површинских и подземних вода.

У реферату „Економско-финансијска компонента развоја села и пољопривреде“, ауторке Зорица Васиљевић и Весна Поповић изnose да пољопривреда доминира у руралним подручјима која захватају 85% територије земље где живи 55% становништва. Она чини око 13% бруто домаћег производа и око 24% извоза и у њој је ангажовано више од петине запослених.

Полазећи од природних, економских и социјалних карактеристика простора, рурална подручја Србије могу се поделити у три релативно хомогене просторне целине. Тешке економске последице небриге о селу су посебно изражене у периферним подручјима. Комплексна ревитализација ових области у економски и еколошки рационалном и друштвено одговорном обиму је неопходна, ради очувања насељености и заштите природних и културних вредности подручја. Не треба занемарити ни њихове економске потенцијале и доприносе. Насупрот овим су интегрисана рурална подручја са развијеном пољопривредом, првенствено у западном делу Војводине и у окружењу великих градова, која имају специфичне проблеме везане за очување земљишта и унапређење пољопривредне производње и прераде, стандарда квалитета и безбедности и извоза пољопривредних производа. Пољопривреда у овим областима представља један од ослонаца националне економије.

На крају аутори изnose став да успех у ревитализацији и економском развоју села и пољопривреде пресудно зависи од стабилности и раста националне економије, изградње крупних инфраструктурних објеката, структурних реформи у земљишној политици, изградње и јачања институција у пољопривредном сектору, укључујући националне лабораторије и развојну аграрну банку, развој кластера и удруживање субјеката по фазама производње, изградње административних капацитета на свим нивоима, хармонизације домаћег законодавства и праксе са одговарајућим законодавством и праксом у ЕУ и привлачења европских фондова.

У реферату „Кретање становништва и улога локалне самоуправе у развоју села Србије“, аутори Д. Томић и Гордана Вуксановић анализирају кретање становништва Србије у периоду од 1981. до 2011. године, што је основа сваког планирања. Констатовано је да је 1991. прекретница, али, нажалост, у нега-

тивном смислу. Према попису становништва из 2011. године, стопа природног прираштаја је негативна и у Војводини је износила 5,5%, а у „ужем“ делу Србије 5,0%. Мења се старосна структура, удео деце до 14 година је смањен за око 10% (са 24 на 14%) а истовремено је удвостручено учешће најстаријег становништва, од 60 и више година, са 12% на 24%. Просечна старост становништва је 42,2 године, што спада у категорију дубоке демографске старости. Срећом, очекивано трајање живота за тек рођено мушко дете износи 71,6 годину, а за женско 76,8 година.

Депопулација и старење становништва најизраженији су у селима. Показатељи депопулације се континуирано повећавају и сужавају могућност за ревитализацију сеоских средина. Аутори су на основу уочених промена предложили низ мера и активности локалне самоуправе у развоју села Републике Србије.

У реферату „Анализа стања и правци развоја земљорадничког задругарства у Србији“, аутор М. Шеварлић је приказао анализу стања и дефинисао правце развоја земљорадничког задругарства у Србији, са предлогом активности и мера које у циљу реструктурирања земљорадничког задругарства треба да предузму задруге, задружни савези и држава. Аутор истиче да у пољопривреди Србије породична пољопривредна газдинства чине најбројније и најслабије организоване субјекте, који располажу највећим делом аграрних ресурса али су уситњени и неприпремљени за садашње и будуће утицаје глобализације и либерализације трговине пољопривредно-прехрамбеним производима. У том смислу задруге су најзначајнији облик удруживања и пословног организовања пољопривредника и житеља села, и то не само у пољопривреди, већ и у развоју неаграрних делатности „око пољопривреде“ (домаћа радиност, сеоски туризам итд.) и неопходно је да буду засноване на међународним задружним вредностима и принципима.

Нажалост, законима о претварању друштвене у друге облике својине (1991, 1992) задруге у правном промету нису могле слободно да располажу пољопривредним земљиштем и другом „својом“ имовином због чега су доведене у економски неравноправан положај, отежано су пословале па је због блокаде рачуна само у у периоду од 2009. до средине 2012. године извршен убрзан стечај 736 задруга, или 38%. Полазећи од чињенице да су земљорадничке задруге у Србији 1991. године располагале са 153.885 ха земљишта, а у 2013. године са 105.779 ха, аутор поставља питање где се изгубила разлика и зашто је око 28,5% још увек у друштвеној својини (није извршена њихова трансформација у задружну својину).

Допринос рада је указивање на потребу свестраније подршке развоју земљорадничког задругарства као моделу економско-социјалне одрживости породичних газдинстава у пољопривреди Србије, нужност реформе задружног законодавства у складу са европском задружном легислативом и системским

променама у привредном законодавству Србије, као и неопходност производно-економског и организационог реструктурирања земљорадничких задруга и трансформације садашњих задружних савеза у пословне асоцијације задруга и задругара. Посебно је истакнуто да земљорадничке задруге треба да имају већу државну подршку као привредни субјекти одрживог економског развоја у селима, преко јачања техничко технолошке опремљености, кадровске оспособљеност, мађусобне сарадње са другим задруга и задружним савезом. Неопходно је да се обједини деловање секторски и територијално организованих задружних савеза у национално јединствени задружни покрет у Србији и да се реafirмише деценијама запостављене сарадње са Међународним задружним савезом (МЗС) и Задружним савезом Европе (ЗСЕ).

Сматрамо да треба истаћи да је у књизи, осим радова, штампано и шест врло конструктивних дискусија са овог научног скупа, које такође са својим сугестијама и личним примерима представљају допринос побољшању перспектива развоја села. Свакако треба истаћи да је уредник ове књиге, академик Драган Шкорић, у жељи за што већим и бржим ефектом овог скупа, на крају књиге систематизовао закључке свих радова са овог скупа у виду аргументованих предлога мера и активности за унапређење пољопривреде и развоја села. Закључци су из оперативних разлога подељени у три групе: ОПШТИ – дугорочни, ПОСЕБНИ – краткорочни и КОНКРЕТНИ – оперативни. У свакој од наведених група налази се, метафорично схваћено, по 10 заповести-закључака. Искуство говори да су закључци учинковитији ако су конкретни и краћи и упућени на праву адресу. Примера има веома много. Ја ћу, ако ми дозволите, испричати једну анегдоту на ту тему.

Жале се трговци свињама кнезу Милошу да им Аустроугарска, у задње време, не плаћа за испоручене свиње. На питање шта су они предузели кажу да су све пробали и свима писали, чак и царском Двору, али вајде никако. Обећа им Кнез да ће да им помогне. И би тако. Не би задуго, паре стигоше. Дођу трговци да захвале Кнезу и упитају га за рецепт. Кнез им објасни: „То што сте ви писали није ни стигло где треба, а ја сам се директно обратио Фрањи овако: 'Драги побратиме Фрањо, кажи твојима да плате мојима, ако твоји не плате ја ћу рећи мојима да не плаћају твојима'. Када су различити чауши видели да ја Фрању називам побратим, а знају да би један другом очи извадили, одмах су депешу показали Фрањи. Чим је Фрања прочитао поруку, посао је завршен“. А није ваљда да ми немамо свога Фрању.

ДРАГАН ШКОРИЋ

Сведоци смо великих миграција са села у градове и иностранство које траје већ преко шест деценија. Сви покушаји да се ти процеси успоре у про-

теклих пет деценија били су безуспешни. Села брзо старе и празне се у неповрат. Младих је у селима све мање, а старих све више. Тужно стање у већини села Србије најбоље илуструје преко 50.000 празних кућа, преко 700 села у нестајању, преко 400.000 хектара плодњих њива у парлогу, преко 250.000 момака и преко 100.000 девојака у животном добу од 20 до 40 година који нису засновали породице.

У многим селима трошне, празне куће пропадају, њиве се не ору, пањаци и ливаде су пусте, воћњаке нема ко да негује и да сакупља њихове плодове, ретко се чује плач новорођендаци, све је више сахрана, нема вечерњих песама девојака и момака, удаје и женидбе су ретке. Ноћи су тихе, нема светла на прозорима кућа, не чује се лавез паса, штале и обори су празни, превладава туга, сета, жал и бол. Царује коров на њивама и шипражје на сваком кораку.

Шта учинити да се ово стање промени набоље? Има много посла за све људе добре воље и знања, а богами и за све структуре власти. Већ дуго недостају мудри потези.

Одбор за село САНУ, који је основан пре две године и неколико месеци, почео је да чини напоре да помогне да се ово стање промени набоље. Организовали смо више скупова и округлих столова на којима је расправљано о различитој проблематици, везаној за живот и рад на селу. И доношени закључци и предлози.

Почетком 2013. године договорили смо се са угледним нашим професорима Универзитета и научним радницима да одржимо један научни скуп на коме ће бити расправљано о важним темама које обухватају живот и рад на селу и развој пољопривреде. Свесни унапред да не можемо обухватити сву важну проблематику која је присутна, многе важне теме оставили смо за наредне скупове. Дводневни научни скуп под називом: „Перспективе развоја села“ одржан је 17. и 18. априла 2013. године у Свечаној сали САНУ. Овом приликом желим да се захвалим свим ауторима презентованих радова на великом труду и изнетим идејама како побољшати живот и рад на нашим селима. Истовремено желим да изразим и велику захвалност госпођи Вери Батина која је уложила много времена и труда у организацију овог научног скупа и припрему зборника радова.

Данас промовишемо зборник радова са научног скупа „Перспективе развоја села“.

Овај научни скуп имао је за циљ да осветли стање и проблеме у селима Србије, с посебним освртом на практичне могућности развоја сеоских средина и пољопривреде. Посебно напомињемо да је научни скуп имао акциони карактер и да су предавачи дали прелог краткорочних мера, као и средњорочна и дугорочна практична решења за унапређење модерног развоја српског села и пољопривреде.

Након одржавања овог научног скупа, а на основу изложених реферата, дискусија које су вођене и усвојених закључака, као и данашње презентације зборника, инсистираћемо на проналажењу оптималних решења која треба да зауставе даље пропадање села и пољопривреде, уз коришћење модерних технологија производње, рационално и обновљиво коришћење ресурса, нове аграрне и економске политике. Дакле, требало би дефинисати нове аграрне и социјалне реформе, које ће се разликовати од свих досадашњих по томе што треба да буду фокусиране на економске основе и модеран приступ ревитализацији села.

Од самог оснивања Одбора за село САНУ, на свим нашим скуповима инсистирали смо, и то ћемо даље чинити, да Скупштина Србије посвети једно целодневно заседање расправи о селу и пољопривреди и да се након тога донесе обавезујућа Резолуција о развоју села и пољопривреде, на основу које треба израдити дугорочну Стратегију о развоју села и пољопривреде. Немојмо понављати досадашње грешке да сваки новоизабрани Министар пољопривреде креће од почетка. Ових дана смо урадили реорганизацију Одбора за село САНУ, са циљем свеобухватног посматрања свих проблема који су присутни у селима и пољопривреди. Поред једног броја досадашњих чланова, сада у Одбору имамо стручњаке за просторно планирање, екологију, здравство, ратарство, повртарство, воћарство-виноградарство и етнологију. Сваки члан одбора имаће и своја специфична задужења.

Жеља нам је да у будућем раду Одбора систематски и плански разматрамо све важне проблеме везане за живот на селу и развој пољопривреде.

Током ове године наставили смо дистрибуцију водича: ЗАШТО И КАКО ФОРМИРАТИ ЗАДРУГЕ. Жеља нам је да до краја ове године водич стигне до сваког села у Србији. Посебна пажња биће посвећена помоћи при оснивању пилот-задруга.

Заједно са Рударско-геолошким факултетом организујемо округли сто од 8. до 10. маја у Луковској бањи, посвећен коришћењу извора геотермалних вода у развоју привреде у Србији и запошљавању.

Потрудићемо се да до краја ове године организујемо још два важна скупа:

- Здравствено стање становништва у сеоским срединама;
- Израда приручника „Како организовати породични бизнис у сеоским срединама“.

Желимо да сарађујемо са свима онима којима је стало да се побољшају услови живота и рада на селу, са посебном жељом да млади остају у селима, наравно, уз стварање услова за запошљавање и савремени начин живота. Да је то могуће показују напредна села поред туристичких центара и великих градова. За похвалу је да у одређеном броју села стасавају млади робни произвођачи, који постају носиоци развоја села и пољопривреде. Њих треба подржати плански: субвенцијама, повољним кредитима и низом других мера.

Србија треба да донесе дугорочни програм који ће гарантовати да се у сваком селу помогну млади брачни парови, који ће бити носиоци будућег развоја.

Да би село и пољопривреда напредовали, потребна нам је нова школована генерација младих произвођача, која ће уз перманентно образовање и достојне услове за живот мењати села на боље и стварати квалитетне производе конкурентне на домаћем и иностраном тржишту.

